

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ Й СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.

65-та річниця визволення України від фашистів та Перемоги у Великій Вітчизняній війні пройде в Україні за звичним ритуалом. Ми будемо відзначати справді доленосні для всього людства події, що стали можливими насамперед завдяки подвигу громадян Радянського Союзу на фронтах війни і в тилу. Ми пошануємо тих, хто не дожив до перемоги, але зробив її можливою. Проте усталений ритуал не повинен заважати усвідомленню того, чим обернулася для України Друга світова війна 1939–1945 рр.

Сьогодні настав час і є можливість прослідкувати динаміку 1418 днів і ночей тієї війни, виважено назвати ціну досягнутого, дати об'єктивну оцінку фактам і аргументам щодо внеску свого народу у перемогу, кваліфіковано і документально назвати винуватців не-виправдано великих втрат особового складу діючої армії та флоту, трудящих й інших соціальних верств мирного населення.

Лише останнім часом завдяки об'єктивним історичним дослідженням стало можливим переконатись, що головною причиною півторарічних невдач Червоної армії впродовж 1941 і 1942 років були бездарність державницько – військового керівництва, або так званий дефетизм (поразництво).

Червоноармійці тікали не стільки назад, скільки вперед – до ворога. Німецька статистика засвідчувала, що до кінця 1941 р. у полон здалися 2,4 млн., а з січня по жовтень 1942 р. – ще 2,8 млн. бійців і командирів Червоної армії. понад 5,2 млн. червоноармійців, які надали перевагу полону, а не боротьбі з ворогом – таким був півторарічний підсумок «вітчизняної» війни.[6]

Тримільйонна армія, яка розміщувалася на західних кордонах СРСР, складалась з солдатів і командирів, які пройшли через голод 1932–1933 рр. і терор 1937–1938 рр. Вони бачили злочини радянської влади у приєднаних з вересня 1939 р. західних районах України і Білорусії. Кількість репресованих у 1939–1941 рр. становила в цьому регіоні понад 1.1 млн. осіб, сотні тисяч з них були розстріляні.

Ці страхітливі злочини залишили глибокий слід у душах червоноармійців. Раніше про їхні настрої можна було лише здогадуватися. Наші уявлення про суспільство 30-х рр. формувалися переважно кінофільмами і пресою, які показували рожевий бік життя. Але тепер опубліковано документальні матеріали органів державної безпеки, що не залишають сумнівів щодо негативних настроїв громадян. Наслідки цих настроїв виявилися одразу після 22 червня 1941 р.

Наведене вище свідчить, що громадяни СРСР переважно не вважали обов'язком захисту вітчизни священним, як цього вимагала стаття 133 Конституції 1936 року [14, 30]. Реалії внутрішнього життя в тоталітарному суспільстві, декларативний характер проголошених прав, викривлені пропорції національного та інтернаціонального, насилля, жертви і смерть більш переконливо, ніж санкції за відступ від проголошеного у вказаній статті Конституції, вплинули на свідомість мільйонів свідків і жертв сталінського беззаконня. Для багатьох Радянський Союз не стала батьківщиною в широкому розумінні, у тім числі і для українців, які мріяли мати свою власну державу, яка буде їх захищати,

с. 43] Тож на даному прикладі, хоч не виключення що це міг бути одиничний випадок, можна припустити що в німецькій комендатурі не завжди піддавали покаранню без прямих доказів.

А румунські солдати до місцевого населення ставилися досить своєрідно. Грабували вони зазвичай вночі, виносили із будинків та хліва усе що можна було з'їсти. Хто порушував окупаційний режим або погано працював на роботах били нагайками, які були майже у кожного наглядача та патрульного солдата. [17]

Не всі румуни хотіли воювати на боці Німеччини. В квітні 1942 р. військовий ешелон з румунськими солдатами, який прямував на фронт, недалеко від станції Браїлів був зупинений. Причина - небажання воювати на боці німців. Фашисти жорстоко розправилися з бунтівниками. Лише небагатьом вдалося врятуватися, інші були розстріляні. Є таке припущення, що вони були поховані на так званому румунському цвинтарі у Браїлові. [21, с. 1]

Визвольні бої на території Вінницької області тривали 99 днів (з 20 грудня 1943 р. по 28 березня 1944 р. включно). [3, с. 394]

У кінці березні 1944 р. розпочалося визволення Жмеринського району. 237 стрілецька дивізія 67 стрілецького корпусу генерал-майора Кісліцина о 18.00 двома полками здійснили марш від Гніваня на Ворошилівку і Браїлів і одним стрілецьким полком підходила до Козачівки. [2, с. 218]

Під час наступу радянських військ у містечку, в районі монастиря, відбувся бій, в якому полягло чимало німецьких і радянських солдат. Очевидці стверджують, що сніг на площі був червоним від крові. [22, с. 46] Німецькі війська відступали на захід, і 18 березня 1944 р. Браїлів був звільнений від німців. [16, арк. 23]

В цілому ж фашистський і румунський окупаційні режими, встановлений в Україні, був злочинною військово-поліцейською та адміністративно-господарською системою органів і заходів, спрямованих на колонізацію і анексування окупованих областей, масову депортацію, економічне пограбування, терор та геноцид місцевого населення.

Джерела і література:

1. Антонок О. Три доби стогнала і хрипіла яма...// Вінниччина. – 2007. - 13 лютого.
2. Вінниччина в роки Великої Вітчизняної війни. 1941-1945 рр. Збірник документів. – Одеса, 1971. – 307 с.
3. Гальчак С. Визволення Вінниччини від нацистських загарбників. – Вінниця, 2005. – 200 с.
4. Гальчак С. Політика румунської окупаційної влади на території Північної Трансїстрії// Архіви окупації 1941-1944. – К., 2006. – Т. 1. – 870 с.
5. Гехман Е. История гибели Браиловских евреев. Подольский еврейский альманах. – 2003. - №3.
6. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Ф. 687. - Оп. 1. - Спр. 4. – арк. 183.
7. ДАВО. – Ф. 687. - Оп. 1. - Спр. 27. –560 арк.
8. ДАВО. – Ф. 687. - Оп. 1. - Спр. 31. –228 арк.
9. ДАВО. – Ф. Р – 1417. - Оп. 3. - Спр. 2. –240 арк.
10. ДАВО. – Ф. Р – 1683. - Оп. 1. - Спр. 22. –159 арк.
11. ДАВО. – Ф. Р – 2700. – Оп. 6. – Спр. 1750. –350 арк.
12. ДАВО. – Ф. Р – 2700. – Оп. 6. – Спр. 1873. –250 арк.
13. ДАВО. – Ф. Р – 3378. – Оп. 1. – Спр. 12. –259 арк.
14. ДАВО. – Ф. Р – 3378. – Оп. 4. – Спр. 1. –151 арк.
15. ДАВО. – Ф. Р – 4422. – Оп. 1. – Спр. 1. –77 арк.
16. ДАВО. – Ф. Р – 4422. – Оп. 1. – Спр. 11. –230 арк.
17. Записано автором зі слів жительки м. Браїлова Смірної Катерини Григорівни, 1930 р. народження.
18. Зінько Ю. А. Релігійне життя на Вінниччині у роки нацистської окупації (1941-1943 рр.)// Релігійне життя Поділля: Минуле і сучасне. До 1020 ліття Хрещення Русі та 120-річчя Вінницького кафедрального Спасо-Преображенського собору. – Вінниця, 2008.
19. Лисенко О. Нестиренко В. Окупаційний режим на Україні у 1941-1943 рр.: адміністративні аспекти.// Архіви окупації 1941-1944. – К., 2006. Т. 1. – 870 с.
20. Рекотов П. В. Органи управління на окупованій території України// Український історичний журнал. – 1977. - № 3. – С. 90-101.
21. Румуни, що відмовилися воювати на боці німців. Хто вони?// Нові горизонти. – 1995. - 11 лютого.
22. Слободенюк Н. П., Логвінов В. О. Браїлів стежками історії. – Вінниця, 2000. – 59 с.

сприяти різнобічному розвитку, і це було закономірним.

Відомості про політичні репресії комуністичного режиму на Північній Буковині й Хотинщині напередодні та в ході війни засвідчують, що хвилею чисток та політичних репресій була охоплена також і армія. Наприклад, з 21 633 призовників Чернівецької області 28,6 % було “відсіяно за соціальною ознакою і з політико-моральних міркувань”. Частина тих, хто встигли вдягнути військову форму, стали жертвами фальшивих звинувачень у проведенні “антирадянської агітації” та “зраді Батьківщині”. Згідно з Директивою НКО СРСР від 20 липня 1941 р. всіх “західників” знімали з фронту й відправляли до “трудової” армії, де багато з них загинули. [13, 7]

СРСР вступив у Другу світову війну, як багатонаціональна держава, де проживало понад 100 націй і народностей. Її історія від часу заснування у 1922 р. до остаточного розпаду в 1991 р. налічує кілька виразних етапів. Найбільших страждань його населенню завдала кривава доба сталінізму, коли жертвами системи стали десятки мільйонів людей.

Україна, за словами відомого українського письменника уродженця Снятинського району Івано-Франківської області В. Стефаника, доволі значний час була поділена не тільки кордонами, а й окопами. Через те 1939 р. коли відбувся реальний факт злуки українських земель (Закарпаття, Зх. Укр., Буковина) був сприйнятий позитивно і слугував надією здійснення віковичних прагнень до національної розвитку і згоди.

Історично сталося так, що напередодні Другої світової війни українські землі були роз’єднані, знаходячись у складі чотирьох держав – СРСР, Польща, Румунія, Чехословаччина (з березня 1939 р. – Угорщина). [12].

Це спричинило серйозні суперечності в українському питанні, а „українську карту” робило серйозним козирем у великій дипломатичній грі. Драматизм ситуації полягав у тому, що багатомільйонний український народ самостійно не міг вирішити українського питання. Все залежало від балансу, насамперед великих держав Європи і від співвідношення сил, які могли ці інтереси захистити.

Саме цей період став одним із найбільш складних і трагічних в історичній долі всієї України. Територія Західної України, а саме Поділля і Буковина не є виключенням, на цих територіях складність українського національного питання проявилась найгостріше, а українське питання у вузькому розумінні слід розуміти, як питання про місце і роль українського чинника у внутрішньому житті держав, до складу яких входили українські землі, у широкому, як умови і механізм возз’єднання українських земель та створення власної української державності.

Роз’єднаність українських земель, перебування їх у складі різних держав були не лише болючою проблемою великої європейської нації в період Другої світової війни, а й одним із складних моментів політичного становища в Центральній та Східній Європі передвоєнної доби.

Згідно з Пактом про ненапад між СРСР і Німеччиною від 33 серпня 1939р. і таємним протоколом радянські війська 17 вересня 1939 р. перейшли польський кордон і вступили до Західної України і Західної Білорусії. Офіційно радянське керівництво пояснило цей крок необхідністю запобігти фашистській окупації західноукраїнських і західнобілоруських земель. Східна Галичина і Західна Волинь були зайняті Червоною армією за 12 днів.

28 вересня 1939 р. союз Німеччини і СРСР був скріплений Договором про дружбу і кордон. Договір уточнив сфери впливу цих держав і розмежувальну лінію між ними на території Польщі „по лінії Керзона” (річках Нарев – Західний Буг – Сян). До сфери

впливу СРСР переходили Литва, Бессарабія і Північна Буковина, а до Німеччини – Лемківщина, Холмщина, Посяння і Підляшшя.

Стосовно останнього слід мати на увазі, що повного виправдання наслідків так званого «об'єднаної походу» Червоної Армії не може бути, так як майже 16 тис. кв. км етнічних українських земель з 1,2 млн. населення опинилися під німецькою окупацією [17,36-46].

Договір про дружбу і кордон, як і секретний протокол до пакту „Молотова – Ріббентропа”, протягом 50 років становив одну із головних державних таємниць СРСР. Ці угоди були укладені всупереч нормам міжнародного права і сприяли розв'язанню другої світової війни.

У червні 1940 р. Червона армія зайняла Північну Буковину і Бессарабію, які відійшли до Румунії у 1918–1919 рр.

Відповідно до угод про сфери впливу західноукраїнські й придунайські українські землі ввійшли до складу УРСР, що відповідало споконвічним прагненням українців до возз'єднання в межах однієї держави. Незабаром відбулося оформлення нового політичного і територіального статусу цих земель. Організація влади на приєднаній території здійснювалася на основі Конституції СРСР (1936 р.) і Конституції УРСР(1937р.).

Серед головних постулатів радянської Конституції 1936 р., що визначали державну будову СРСР, були проголошення повної рівноправності всіх народів у всіх сферах державної діяльності, принципу єдності державної влади й повновладдя представницьких органів та визнання права націй на самовизначення. [14,7-10]. Проте, особливість режиму полягала в тому, що основні закони країни найчастіше мали лише декларативний характер. Паралельно виходили й набували всесильного значення нормативні акти, які реально визначали життя країни. Характер суспільного ладу та державного правління в СРСР зумовили прагнення останнього до унітаризму. Диктат комуністичної ідеології як теоретичної основи побудови держави і, як наслідок, абсолютна централізація керування за відсутності саморегулюючих систем громадського життя на місцях, як елемента демократизму, потребували від усіх суспільних структур і процесів певної уніфікації й одноманітності — починаючи з економіки й закінчуючи культурою, в тому числі національною. Національна неоднорідність СРСР не вписувалася у таку політико-ідеологічну систему ще й тому, що розбудова комунізму здійснювалася в країні, яка прагнула зберегти території, що дісталися їй у спадщину від Російської імперії. До того ж, більшовицька революція була суто російським «досягненням» і на підлеглий колишньому імперському центрові землі поширювалася насильницьким шляхом.

Після возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною почалася їх активна радянська – здійснення перетворень відповідно до радянського зразка.

Народи, що жили на цих землях до початку ХХ ст., пройшовши довгий шлях формування національної свідомості, вступили в стадію боротьби за свої права. Ця обставина, а також те, що, за теорією класиків марксизму-ленінізму, побудова комуністичного суспільства можлива лише в масштабах усього світу, пояснює декларативний характер розв'язання національного питання. Реально інтернаціональні й загальнодержавні інтереси були в СРСР єдиними визнаними цінностями. Порушення національного питання, національна самосвідомість сприймалися режимом як загроза його цілісності, а отже — існуванню. Саме ці два чинники: успадкування імперських традицій царської Росії і прагнення до поширення соціалізму на інші народи — й визначали дволикий характер міжнародних взаємовідносин на всій території СРСР у тому числі й на західноукраїнській землях.

До 1930-х років радянський режим остаточно сформував своє ставлення до національного питання й оформив його у відповідних діях. Усе національне так чи так звинувачувалося в «націоналізмі», найчастіше з додаванням визначення «буржуазний».

З одного боку проводили низку заходів, що отримали позитивну оцінку українського населення. Це, перш за все, заходи по ліквідації безробіття і підвищення життєвого рівня населення (експропріація будинків польських власників та лихварів і заселення їх міською біднотою, розподіл між бідними селянами землі, реманенту і худоби поміщиків та осадників, налагодження роботи промислових підприємств і т. ін.). Майже 500 тис. селян одержали у користування понад 1 млн.га. землі, було створено 182 машинно-тракторні станції (МТС) для обробітку земельних угідь. Техніку і кадри для МТС надали прикріплені до кожної області Західної України, центральних і східних областей УРСР, у порядку шефської допомоги. З ініціативи влади влаштовували благодійні заходи на користь бідних. Зокрема, у листопаді 1939 р. це зробили власники текстильних підприємств м. Чернівців [16. – 1939. – 5 лист.]. За рішенням тимчасової комісії під керівництвом Д. Молдовану, промислові та торгові підприємства мали зібрати кошти на підтримку безробітних за підписними списками. Тоді ж було встановлено мінімум заробітної плати [16. – 1939. – 7 лист.]. Керівництво міста у листопаді 1939 р. виділило 600 тис. лей для допомоги бідним. Зокрема, ці кошти спрямовували на харчування 1 тис. осіб та для закупівлі невеликої кількості дров [16. – 1939. – 15 лист.]. Активно проводили українізацію системи народної освіти, заходи з ліквідації неписьменності і розвитку середньої і вищої освіти, запровадження безкоштовного медичного обслуговування тощо.

Натомість, радянська влада принесла на західноукраїнські землі жорстокий репресивний режим, який звів нанівець прагнення населення до власних національних атрибутів у культурі, стосунках, традиціях. Були розгромлені всі політичні партії і громадські організації: „Просвіта”, „Рідна школа”, Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, та ін..

Особливого розмаху набула боротьба проти студентства буковинських вузів, зокрема Чернівецького університету, учительського та медичного інститутів. Студентів безпідставно звинувачували, заарештовували, висилали на 5, 10, 15, 25 років, про що свідчать архівні справи, що зберігаються в Державному архіві Служби безпеки України. Зазначимо лише, що відбувши покарання у таборах ГУТАБу, молоді хлопці та дівчата перетворювалися на моральних та фізичних калік. Багато з них не дожили до наших днів, так і не дізналися, що їх реабілітовано. Сьогодні, маючи доступ до архівних джерел, ми повинні повернути їхнім дітям та онукам чесне ім'я репресованих. Однією з найбільш гучних на Буковині стала практично перша післявоєнна справа, за якою буквально через рік після звільнення Чернівецької області від німецько-румунських загарбників було заарештовано 18 осіб, серед яких чотири студенти: К. Король, 1927 р.н. – студент учительського інституту, О. Кухта, 1928 р.н., О. Каплун, 1927 р.н. та В. Термен, 1927 р.н. – студенти Чернівецького університету [5.]

Впродовж 1939–1940 рр. чисельність репресованих склала близько 10 % населення Західної України; розпочалася примусова колективізація селян та антицерковні акції.

У перші ж місяці приходу Червоної армії в Західну Україну було заарештовано 57 церковнослужителів, 14 із яких розстріляно [10, 25-44]. 30 жовтня 1939 р. радянська адміністрація закрила теологічний факультет Львівського університету, ще через кілька днів — римо-католицьку духовну семінарію [1, .305].

Розгорнувся також наступ на самі церковні організації й служителів культу. Восени 1939 р. припинили свою діяльність Богословська академія, Перемишльська, Львів-

ська, Станіславська єпархіальні духовні семінарії і Богословське наукове товариство [3]. Було заборонено видавати церковні газети, інші періодичні видання. У 1939 р. припинено випуск “Богослов’я”, “Доброго Пастиря”, “Католицької акції”, “Мети”, “Ниви”, “Вісника Станіславської Єпархії” [15]. Церквам було заборонено користуватись поштовим зв’язком. Священикам не дозволялось відвідувати хворих у лікарнях з метою сповіді, причастя або похоронного обряду [7, с.52–57].

„Радянізація” західноукраїнських територій супроводжувалася утвердженням тоталітарного режиму, механічним перенесенням сюди всього комплексу „казармового” соціалізму, що робилося без урахування специфіки та реальних потреб і можливостей тогочасного суспільства. [8, 12 – 43;9]

Переважна більшість населення західноукраїнських земель вітала акт приєднання і возз’єднання з УРСР. Але внаслідок репресій тоталітарного сталінського режиму багато людей, котрі раніше вітали прихід Червоної армії в Західну Україну і встановлення радянської влади, надалі почали переглядати свої погляди. У частини західноукраїнського суспільства зміцніли антирадянські настрої.

Антинаціональний характер комуністичного режиму, його насильницьке поширення на територію України зумовило переважно негативне ставлення до нього українців. Проте, в організовані форми це ставлення вилилося тільки у західній частині України, яка після першої світової війни потрапила до складу Польщі, Чехословаччини й Румунії, а отже, unikнула тиску сталінської репресивної машини. Очолили цей рух представники української політичної еліти, котрі опинилися після встановлення в Україні радянської влади в еміграції. Сприяло росту національного руху й проведення польським та румунським урядами антиукраїнської політики, яка, щоправда, не досягла рівня радянських репресій, проте найрадикальніші українські політичні партії та громадські організації були змушені працювати в підпіллі. Серед таких була й Організація українських націоналістів (ОУН), створена 1929 року у Відні на основі Української військової організації та інших об’єднань націоналістичного спрямування [2, 60-61].

Справжньою трагедією для населення Західної України стали депортації кращих синів та дочок України у 1939 — 1941. у східні регіони СРСР, як захід політичного переслідування та адміністративного покарання. Депортації, здійснені сталінським режимом, мали політично-ідеологічні, класові та економічні причини. Ці акції були скеровані, насамперед, на руйнування структур польського державного і адміністративного апарату, «буржуазної» системи управління і власності. Результатом такої політики стало те, що до списків ворогів радянської влади потрапили не лише ті, хто виступав проти неї зі зброєю в руках, але й ті, хто до неї ставився лояльно, проте критично оцінював методи її будівництва.

Питання про чисельність депортованого населення Західної України у 1939 — 1941 рр. залишається до кінця не з’ясованим. В опублікованих працях наводяться різні цифри. Американський професор Ян Гросс пише про чисельність депортованих поляків, посилаючись на меморандуми Міністерства закордонних справ лондонського еміграційного уряду Польщі від 15 березня 1944 рр.: «Чисельність польського населення, депортованого в СРСР у 1939-41 рр. — 1 млн. 250 тисяч осіб.».[4]

Справа в тому, що сталінське керівництво, серед своїх першочергових завдань в Західній Україні, визначило швидку й повну нейтралізацію всіх явних і потенціальних політичних опонентів. Репресії кінця вересня — початку жовтня 1939 р. зачепили керівників найбільших партій. Їх було заарештовано й вивезено на Схід. Газета «Краківські вісті» у 1942 р. вмістила на своїх сторінках понад 250 прізвищ галицьких інтелігентів, репре-

сованих та вбитих органами НКВС або ж вивезених до Сибіру у вересні-жовтні 1939 р. Без розголосу, як правило вночі, були проведені арешти провідних діячів польських і єврейських політичних партій та організацій.

На початку 1940 р. пошуки ворога набули масового розмаху. У постанові Дрогобицького обкому партії від квітня 1940 р. зазначалося, що, оскільки в області «на відповідальні посади в промисловості, кооперації, торгівлю та в інші організації пробралось понад 3 тисячі ворожих елементів», то партійні органи на місцях були зобов'язані поводити з ними «рішучу боротьбу».

Депортаційна акція першого етапу проходила з 10 по 13 лютого 1940 р., до того ж вона охопила верстви громадян, значно ширші за осадників, про яких зазначалося в офіційних документах того часу. Загалом, із західних областей України станом на 13 лютого 1940р. було депортовано 17206 сімей, або 89062 особи; залишено тимчасово через хвороби — 1457 осіб; були відсутні на момент операції — 2152 особи; переїхали в інші райони до початку операції — 34 особи.

Друга хвиля депортації охопила близько 6 тис. селянських сімей, котрі володіли землею понад встановлені норми. Черговою «підставою» для масових виселень було проживання поблизу військових об'єктів, що будувалися масово не тільки вздовж кордону, а й на Волині, у Тернопільській та Станіславській областях.

Третя хвиля депортації розпочалася влітку 1940 р., коли в органи НКВС була направлена директива Меркулова за №142 від 4 червня, в якій зазначалося: «Із західних областей України і Білорусії виселяти строком на десять років у Кустанайську та Семипалатинську області Казахської РСР сім'ї репресованих, що перебувають у таборах для військовополонених, колишніх офіцерів, поліцейських жандармів, колишніх поміщиків і фабрикантів».

16 травня 1941 р. ЦК ВКП(б) і РНК СРСР прийняли постанову «Про виселення ворожого елемента з республік Прибалтики, Західної України і Західної Білорусії, Молдавії», згідно якої у червні 1941 р. була проведена четверта депортація населення. Становище загнаних у незвичні, суворі кліматичні умови людей було жахливим: спалахували епідемії, постачання продуктів було вкрай поганим і, як результат, голод та велика смертність серед засланців (у IV кварталі 1940 р. вона сягала 1,2%, а у I кварталі 1941 р. — 1,7%). Але декому з них все ж таки вдалося вижити й навіть повернутися додому.

Московські історики Парсаданова В. і Бугай М, аналізуючи архівні документи, що зберігаються у державному архіві Російської Федерації, зазначають, що до початку 1942 р. у східних районах Радянського Союзу налічувалося 1 млн. 173 тис. чол. депортованих із західних територій країни від кінця 30-х років до червня 1941 року.[11]

Проти населення Північної Буковини та Хотинщини масові депортації були проведені у травні–червні 1941 р. Найбільша передвоєнна акція з депортації населення відбулася в ніч з 13 на 14 червня. Цей час “X” був визначений НКВС СРСР на підставі постанов ЦК ВКП(б) і РНК СРСР днем одночасного масового виселення “контрреволюційного елемента” з республік Прибалтики, Західної України, Західної Білорусії та Молдавії. Акція ретельно готувалася в умовах абсолютної секретності й результати її вражаючі – з території краю було депортовано 2 279 сімей (7 720 осіб). [13]

Отже, комуністичний тоталітарний режим призвів до величезних людських і матеріальних втрат як загалом в Україні, так і в західному регіоні. Одними з найбільш трагічних за наслідками дій каральних органів були масові депортації населення, фабрикації справ проти невинних людей. Політичні репресії мали негативний вплив на всі сфери життя краю, значно загальмували його соціально-економічний і культурний розвиток,

змінили соціальну структуру та етнічний склад населення, вплинули на хід і результати Другої світової та Великої Вітчизняної воєн.

Аналіз зовнішньої політики напередодні і в ході Другої Світової війни дає підстави стверджувати, що сталінське керівництво здійснивши у 1939 р. “Визвольний похід” менше всього турбувалося про соборність українських земель. Скоріше це була політична акція на ірозширення кордонів СРСР, втіленням на практиці пролетарської світової революції.

Історична правда і феномен перемоги над фашизмом полягає в тому, що особовий склад діючої армії і флоту воював не за «Сталіна », не «За Батьківщину» (СРСР), а за себе, за свою сім'ю, свій край, рідну землю.

Апологети, ідеологи сталінізму готові і сьогодні стверджувати та доказувати, що тільки завдяки Сталіну, Жукову і їм подібним досягнута перемога над фашизмом. Доказом цьому слугує результат телевізійного шоу 2008 року «Ім'я Росії», в якому Сталін за популярністю зайняв 3 місце.

Трагічні результати сталінської національної політики вселили у свідомість багатьох сучасних українців сумнів у потребі інтегруватись до багатонаціональних спільнот, навіть до більш демократичних і заможніших

Джерела і література:

1. Zycie religijne w Polsce pod okupacje 1939-1945. Metropolie Wilenska i Lwowska.– Katowice. 1992. –305s.
2. Военно – историчекий журнал.-1990.- №11.
3. Гречко І. Невеселі рефлексії від вересня «золотоого» до нинішнього //Ратуша (Львів). – 1994, 10 вересня.
4. День Газета.-2002.,№41. 2 березня
5. Державний архів Служби безпеки України, Чернівці. — Спр. П-7629. — Т. 1. — Арк. 133
6. Кульчицький С. Газета конгресу національних громад України 4/35 квітень 2005р.
7. Лужницький Г. Історичне підгрунття переслідування Української церкви Москвою //Календар «Світла». - 1971.
8. Лучаківська І. Українська інтелігенція західних областей УРСР в перші роки влади (1939-1941) рр. – Дрогобич: Відродження, 1999.- 122с. (монографія);
9. Мусієнко І. В. Дисципліна по-сталінськи: міфи й реальність (Указ від 26.06.40 р. і його реалізація в Чернівецькій області в 1940–1941 рр.) // Питання історії України: Збірник наукових статей. – Чернівці: Золоті литаври, 1998. – Т. 2. – С. 250–261.]
- 10.Парсаданова В.С. Депортация населения из Западной Украины и Западной Белоруссии в 1939 - 1941 гг. //Новая и новейшая история (Москва). - 1989. - №2. –С 25-44.
11. Бугай М.Ф. Депортації населення з України (30 - 50-ті роки) //Український історичний журнал. - 1990. - №10. – С.30-47;Парсаданова В.С. Депортация населения из Западной Украины и Западной Белоруссии в 1939 - 1941 гг. //Новая и новейшая история (Москва). 1989. - №2. – С.25-44.;;Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х років. Документи, матеріали, спогади. У 3-х т. Т.1.– Львів.: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. 1996.– 749с.
- 12.Північна Буковина і Хотинщина в роки Другої світової війни (1939 - 1945 рр.) /Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / І.П. Фостій; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці, 2005. — 20 с. — укр.
- 13.Політичні репресії комуністичного режиму на Північній Буковині й Хотинщині в 40 - 50-х рр. XX ст. 2005 год /Автореф. дис. канд. іст. наук: 07.00.01 / І.В. Мусієнко; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. — Чернівці, 2005. — 20 с. — укр
- 14.СССР. Конституція.1936.М. –Л.1936.
- 15.Українські щоденні вісті. – 1941, 10 липня.
- 16.Час. Незалежна газета (Чернівці). – 1938-1940.
- 17.Якушевський А.С. Радянсько – німецький договір 1939 року // УІЖ. 1989 №8